

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фіскальне та митне адміністрування»

з теми:

«Акцизне оподаткування та шляхи його розвитку в Україні»

Виконавець:

студентка ФФБС

Ляліна І.С. _____

Науковий керівник

к.е.н., ст.викладач Луценко І.С

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. В умовах ринкової трансформації економіки України основною складовою є процес формування сучасної податкової системи як основного джерела фінансового забезпечення держави. Важливу роль у процесі побудови ефективної податкової системи відіграє акцизний податок.

Багатовікова історія розвитку податкових відносин висвітлює, що акцизний податок є одним з найнадійніших та, водночас, найризикованішим із податків з погляду на формування доходів бюджету. Це викликано постійними змінами у законодавстві, специфікою підакцизної продукції та недосконалістю механізму стягнення даного податку. З моменту прийняття нового Податкового кодексу в Україні не згасають суперечки навколо податків, а враховуючи те, що переважна частина доходів держави припадає на податкові надходження, а саме на непрямі податки, то виникає необхідність дослідження акцизного оподаткування як складової частини непрямого оподаткування та його ролі у наповненні державної скарбнички.

Крім того, останнім часом спостерігається тенденція посилення впливу акцизного податку на соціальні процеси, що відбуваються в державі. Зменшення споживання продукції, яка несе шкоду здоров'ю та навколишньому середовищу, енергозбереження, а також вилучення надприбутку з окремих галузей високорентабельних підприємств є проявом регулюючої функції та проблемами акцизного оподаткування. В свою чергу, - це свідчить про актуальність теми, що й обумовило її вибір.

Акцизному оподаткуванню, його проблемам та ролі у структурі податкової системи України, присвячено наукові дослідження В. Андрущенко, Д.М. Боярчука, В.М. Опаріна, В.М. Федосова, В.І. Коротуна, С.С. Брехова, І.О. Лютого, О.Д. Василика та ін. Проблематикою регулюючих властивостей акцизного податку займалися: І.Хлебнікова, О. Покатаєв, П. Боровик, О. Фрадинський, О. Заклетка – Берестовенко та безліч інших вітчизняних дослідників. Механізм стягнення та адміністрування акцизного податку висвітлили такі вчені, як: А. Пислиця, Л. Сідельнікова, П. Климець, В. Довгалюк, Є.Хорошаєв та ін.

Незважаючи на те, що вчені здобули значних досягнень у розкритті даної тематики, враховуючи сучасні реформи та тенденції прагнення до європейських стандартів, питання щодо модернізації акцизного оподаткування та вдосконалення механізму адміністрування акцизного податку з дотриманням міжнародних норм, потребують подальшого аналізу та більш детального висвітлення.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою магістерської роботи є дослідження ролі акцизного оподаткування у структурі податкових надходжень, Зведеного бюджету України і ВВП та з огляду на сьогоденні реалії висвітлення напрямків його удосконалення в Україні враховуючи досвід зарубіжних країн.

Відповідно зазначеної мети у роботі було визначено наступні завдання:

- розглянути сутність, види та принципи акцизного оподаткування в системі непрямих податків;
- дослідити історичні передумови розвитку акцизного оподаткування;
- висвітлити специфіку механізму справляння окремих акцизів;
- дати оцінку фіскальної ефективності акцизів в Україні;
- визначити динаміку впливу акцизного оподаткування на вітчизняних товаровиробників;
- проаналізувати зарубіжний досвід акцизного оподаткування та можливість його впровадження в українську практику;
- охарактеризувати сучасні проблеми функціонування акцизного податку в Україні та обґрунтувати шляхи їх вирішення;
- здійснити прогнозування фіскальної ефективності акцизного податку в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є акцизний податок у структурі податкових надходжень, як основна складова у формуванні доходів бюджету та валового внутрішнього продукту.

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність відносин, що виникають в процесі справляння та адміністрування акцизного податку

Методи кваліфікаційної роботи. Методологічна основа кваліфікаційної роботи складається з таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, як: аналізу – для вивчення складових елементів та ролі акцизу як податку; синтезу – поєднання абстрагованих сторін цього дослідження і відображення його як конкретної цілісності; ретроспективного аналізу – дослідження історичного досвіду справляння акцизу; методи порівняльного аналізу – при виявленні загальних і специфічних рис у структурі акцизного податку в Україні та в інших країнах, вивченні вітчизняного та зарубіжного досвіду справляння акцизів; статистичний метод - при виявленні тенденцій у показниках надходження акцизного податку; табличний метод служить накопиченню, опрацюванню і зберіганню інформації, графічний метод, що дає можливість більш наглядно продемонструвати результати дослідження, економіко – математичні методи, моделювання, прогнозування – при побудові моделей залежності надходжень акцизного податку від різних чинників.

Особистий внесок. Наукові положення, висновки і пропозиції дослідження, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є Податковий кодекс України, нормативно-правові акти з питань акцизного оподаткування, дисертаційні та монографічні праці, навчальні посібники, періодична економічна література, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні матеріали Державної Фіскальної служби України, Міністерства Фінансів України, Державної Казначейської служби та Державного комітету статистики України, а також Державний та місцеві бюджети, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у обґрунтованому викладі теоретичних засад та практичному вирішенні завдань пов'язаних із ефективністю системи акцизного оподаткування України, розробці вирішення питань адміністрування акцизу та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму справляння акцизного податку в Україні, спрямованих на підвищення фіскальної та економічної ефективності. На основі зарубіжного досвіду, окреслено окремі напрямки вдосконалення акцизного оподаткування через підвищення ефективності контролю за обігом та реалізацією підакцизних товарів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення і результати кваліфікаційної роботи викладені в одній науковій статті на тему: «Акцизне оподаткування та шляхи його розвитку в Україні» у «Збірнику студентських наукових праць».

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати дослідження мають важливе теоретичне і практичне значення для вдосконалення акцизного оподаткування в Україні та її регіонах.

Структура кваліфікаційної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ присвячений теоретичним основам акцизного оподаткування та напрямкам його удосконалення. У другому розділі проведено моніторинг фіскальної ефективності акцизного оподаткування та оцінка надходжень акцизного податку в Україні, виходячи з його структури за період з 2015 – 2018 рр. Кількість сторінок - 87, кількість малюнків - 13, таблиць – 13. Список використаної літератури складає 61 джерело.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Концептуальні основи акцизного оподаткування»** визначено теоретичні аспекти непрямого оподаткування; розкрито економічну та соціальну сутність акцизного оподаткування, його види та принципи; висвітлено ретроспективу розвитку акцизного оподаткування.

У другому розділі **«Практика використання акцизного оподаткування в Україні»** проаналізовано фіскальну ефективність акцизного оподаткування в Україні; проведено моніторинг надходжень від акцизного податку до державного бюджету України та оцінено вплив акцизного оподаткування на вітчизняних товаровиробників підакцизних товарів.

У третьому розділі **«Шляхи вдосконалення акцизного оподаткування в Україні»** досліджено іноземний досвід акцизного оподаткування та можливість його впровадження в українську практику. Крім того, запропоновано перспективні напрямки удосконалення акцизного оподаткування в Україні та прогнозовано фіскальну ефективність акцизного оподаткування у 3-річній перспективі.

ВИСНОВКИ

У процесі написання кваліфікаційної роботи було здійснено теоретико-практичний аналіз акцизного податку в Україні. Розглянуто проблеми та перспективні напрямки побудови ефективної системи акцизного оподаткування з урахуванням досвіду зарубіжних країн. В результаті проведеного дослідження можна зробити наступні теоретичні висновки, а також дати ряд наступних рекомендацій, щодо вдосконалення акцизного оподаткування:

1. Акцизний податок за формою оподаткування є непрямим, за економічним змістом об'єкта – податком на споживання. Його сутність полягає в тому, що він стягується з товарів, котрі є шкідливими для суспільства або над рентабельними. На сучасному етапі розвитку акцизного оподаткування основним завданням побудови ефективної системи є зберігання балансу між фіскальною та регулюючою функціями акцизного податку. Адже акцизний податок є не тільки джерелом доходів державного бюджету, а і головним інструментом обмеження споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів.
2. Акцизний податок сягає свого становлення ще за існування Римської імперії, де податкові платежі виступали у якості надбавки у відсотках до ціни товару. За часів правління Богдана Хмельницького акцизний податок забезпечував надходження до української скарбнички. З 1992 року було започатковано становлення сучасної системи акцизного податку з прийняттям Кабінетом Міністрів Декрету «Про акцизний збір». З того часу система акцизного оподаткування зазнала чи немало реформ, та у сьогоднішній вона далека від світових стандартів. Та протягом останнього часу спостерігається прагнення держави до відповідності європейським вимогам. Це обумовлено динамікою зростання акцизних ставок, що підвищує його фіскальну ефективність та обмежує споживання шкідливих для суспільства товарів.
3. Акцизи є інструментом регулювання як соціальних так і політичних процесів. Гармонічне поєднання його фіскальної та регулюючої функції є запорукою ефективного розвитку не тільки податкової системи а і держави в цілому. Саме тому, важливим етапом розвитку є оцінювання ефективності податків. Для оцінювання фіскальної ефективності, на нашу думку, необхідним є розглянути такі критерії: склад та структуру податкових надходжень до державного бюджету України; рівень реалізації окремих груп підакцизних товарів; рівень податкового навантаження; відповідність акцизного оподаткування загальним принципам оподаткування; зрозумілість та чіткість розрахунків зі сплати; ефективність розподілених ресурсів; формування позитивного ставлення до оподаткування акцизом серед населення країни та інші.
4. Фіскальна складова акцизного податку у структурі доходів державного бюджету досить суттєва. Відзначимо, що надходження від акцизного

податку у 2014-2018 роках мали наявну тенденцію до зростання, зокрема в 2014 році контролюючим органам вдалося мобілізувати на 1627,7 млн. грн. більше аналогічного показника 2018 року. Відбулося значне зростання й протягом 2017 року, а саме на 1999,8 млн. грн. Що стосується частки акцизного податку в структурі податкових надходжень, то вона доволі значна і коливається в межах 10 – 14%, та за аналізований період з 2014 – 2018 роки досягла свого максимуму – 12,39%. План по надходженню АП за період 2010-2015 рр. виконувався лише двічі, а саме у 2014 та 2015 році, коли до державного бюджету надійшло 44 941 млн. грн. або 109,2% від запланованого та 63111 млн. грн. або 105,1% від плану відповідно. В структурі акцизних надходжень переважають спиртні напої, тютюнові вироби та нафтопродукти.

5. Основними проблемами на даному етапі становлення акцизного оподаткування пов'язані з порядком стягнення та нарахування акцизу, використанням адвалерної ставки і з високими ставками податку, які змушують підприємців вести тіньові операції, імпорт та експорт контрабандної продукції. Підвищення рівня специфічного акцизного оподаткування є ефективним інструментом як наповнення бюджету, так і зниження рівня споживання тютюнових виробів. Однак, що стосується безпосередньо виробників підакцизної продукції, то ситуація протилежна. Підвищення його ставок супроводжується обов'язковим підвищенням цін, що в свою чергу обмежує обсяг реалізації товарів і призводить до: або нагромадження нереалізованих товарів, або до спаду їх виробництва. Всі ці фактори впливають на фінансові результати товаровиробника. Окрім цього побічним наслідком підвищення акцизних ставок є перехід товаровиробників в тіньовий сектор економіки, який за останні роки тільки збільшувався.
6. Впровадження позитивного зарубіжного досвіду оподаткування акцизним податком відбувається активно. Зокрема, це гармонізація ставок акцизного податку з країнами ЄС на тютюнові вироби, нафтопродукти, спирт і алкогольні напої. В Україні ставки на вище перелічену підакцизну продукцію істотно нижче, ніж в країнах ЄС. Звідси, на нашу думку, приведення ставок акцизного податку до рівня країн Європейського союзу забезпечить наступне: зростання обсягів бюджетних надходжень; зменшення споживання суспільно небезпечної продукції (алкогольні напої, тютюнові вироби); зменшити рівень перевезення контрабанди алкогольних і тютюнових виробів у країни Європи. Розширення групи підакцизних товарів забезпечить зростання податкових надходжень до Державного бюджету України.
7. Основними напрямками подальшого вдосконалення системи акцизного оподаткування в Україні повинні стати:
 - перехід до більш зручного, швидкого та економічного без паперового юридично значущого документообігу;

- вдосконалення процедури підготовки, подачі / доставки, обліку та зберігання документів, їх автентифікація, цілісність, конфіденційність і неспростовність;
- криптографічний захист інформації (електронних документів) при передачі по відкритих каналах;
- вдосконалення системи контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів;
- використання одного з режимів державної монополії на оптово-роздрібну торгівлю або її суцільний контроль з боку держави;
- мінімізація участі Державної Фіскальної Служби, що забезпечує об'єктивність і неупередженість в процесі адміністрування акцизного податку;
- детінізація виробництва і реалізації тютюнових та лікеро-горілчаних виробів.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра

Ляліної І.С.

«Акцизне оподаткування та шляхи його розвитку в Україні»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У роботі розкривається актуальність дослідження за обраним напрямом, ставиться проблема, мета і завдання дослідження, визначаються предмет та об'єкт дослідження.

У кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні засади непрямого оподаткування, у тому числі економічна сутність акцизного податку та його роль у формуванні дохідної частини бюджету, досліджено сучасний стан та основні проблеми акцизного оподаткування в Україні. Проведено аналіз фіскальної ефективності акцизного оподаткування до Зведеного та Державного бюджетів України, виявлено його вплив на діяльність вітчизняних товаровиробників підакцизних товарів. Розглянуто можливості імплементації досвіду акцизного оподаткування зарубіжних країн у вітчизняну практику. Запропоновано напрямки удосконалення акцизного оподаткування в Україні.

В процесі роботи зроблено висновки та пропозиції щодо перспективних напрямків вдосконалення акцизного оподаткування в Україні з метою забезпечення національного економічного розвитку.

Ключові слова: податкова система, податки, податкові надходження, непряме оподаткування, непрямі податки, акцизне оподаткування, акцизний податок, підакцизні товари, доходи зведеного бюджету, доходи державного бюджету.

ANNOTATION

qualification work for a master's degree

Lialina I.

«Excise taxation and ways of its development in Ukraine»

Odessa National University of Economics

c. Odessa, 2019

Qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of sources used.

The paper reveals the relevance of the study in the chosen direction, sets the problem, purpose and objectives of the study, defines the subject and object of the study.

The qualification work deals with the theoretical principles of indirect taxation, including the economic nature of the excise tax and its role in the formation of the revenue part of the budget, examines the current state and main problems of excise taxation in Ukraine. The analysis of fiscal efficiency of excise taxation to the Consolidated and State Budgets of Ukraine is conducted, its influence on the activity of domestic producers of excisable goods is revealed. Possibilities of implementation of experience of excise taxation of foreign countries into domestic practice are considered. Directions of improvement of excise taxation in Ukraine are offered.

In the course of the work, conclusions and proposals on promising directions of excise tax improvement in Ukraine were made in order to ensure national economic development.

Keywords: tax system, taxes, tax receipts, indirect taxation, indirect taxes, excise tax, excisable goods, consolidated budget revenues, state budget revenues